

geestelijk gezond Vlaanderen

Visietekst: Kwartiermaken en het detentiehuis

Geschreven door Peter Dierinck van Psyche vzw, in opdracht van Rescaled
<https://www.rescaled.org/>

Inhoud

1	Inleiding – Ruimte maken voor herstel en verbondenheid.....	1
1.1	Kwartiermaken is een visie, een methodiek en kan ook een functie zijn.....	1
1.2	Enkele basisconcepten van het kwartiermaken toegepast op gedetineerden...	3
1.2.1	Gastvrijheid.....	3
1.2.2	Verwondering.....	3
1.2.3	Belang van het verschil	4
1.2.4	Kwetsbaarheid	5
2	Detentiehuisen en kwartiermaken	6
2.1	De overheid als kwartiermaker: implementatie van het detentiehuis	6
2.2	Kwartiermaken en de detentiestreek	13
2.3	Het detentiehuis: kwartiermaken en detentiehuis	15
2.4	De bewoner van het detentiehuis: kwartiermakend begeleiden	16
2.5	Algemene vorming.....	17
3	Slot – Een huis dat verbindt	19

1 Inleiding – Ruimte maken voor herstel en verbondenheid

Kwartiermaken is een militaire term waarbij een voorhoede vooruitloopt om een veilige, gastvrije plaats te creëren, zodat de rest van het leger daar zonder extra inspanning gebruik van kan maken. Kwartiermakers zijn dus bruggenbouwers en spoorleggers. Ze scheppen voorwaarden voor veilige plaatsen waar mensen die uitgesloten worden welkom zijn. Ze werken aan een inclusieve gemeenschap waarin kwetsbare mensen niet alleen aanvaard worden, maar ook van betekenis kunnen zijn voor anderen.

Wederkerigheid is voor sommigen belangrijk om er weer bij te horen. Kwartiermakers werken doelgroepgericht met personen in een kwetsbare of gemarginaliseerde positie en versterken samenwerking en solidariteit als hefboom voor inclusie. Verbinding staat centraal.

Kwartiermakers zijn zich bewust van drempels die sociale deelname verhinderen of bemoeilijken. Ze zoeken manieren om deze drempels te verlagen of weg te halen. Met een proactieve en brede aanpak werken ze aan een maatschappij waarin uitgesloten mensen opnieuw een plaats krijgen.

Kwartiermaken wil zo een maatschappelijk klimaat bevorderen waarin mensen in de marge naar eigen wens en mogelijkheden kunnen deelnemen.

1.1 Kwartiermaken is een visie, een methodiek en kan ook een functie zijn.

Vertrekkend vanuit enkele filosofische basisconcepten werd door Doortje Kal in haar proefschrift uit 2001 'Kwartiermaken: Werken aan ruimte voor mensen met een psychiatrische achtergrond' een visie rond inclusie uitgewerkt.

De methodiek richt zich hoofdzakelijk via verbale maar ook non-verbale activiteiten op het creëren van begrip en verbinding en spitste zich tot nu ook in Vlaanderen vooral toe op mensen met een psychische kwetsbaarheid. De start in Vlaanderen was een proefproject 'Kwartiermakend werken bij hulpverleners geestelijke gezondheid' op vraag van minister Vandeurzen in 2017, in het kader van de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg. (1)

Het kwartiermaken vond later eveneens in Vlaanderen aansluiting bij het gedachtegoed van 'zorgzame buurten', een project gelanceerd door minister Beke. (2) Net omdat kwartiermakers niet alleen aandacht hebben voor de doelgroep van waaruit ze

vertrekken, maar ook voor de ontvangende samenleving, een zorgzame buurt. Aan de hand van een nieuwe functie 'Kwartiermakende wijkwerkers geestelijke gezondheidszorg' werd het zorgdragen voor iedereen in de wijk zeer concreet. (3)

Het kwartiermaken vertrekt vanuit de begrippen 'uitsluiting en inclusie' en is dus niet alleen toepasbaar op mensen met een psychische kwetsbaarheid. Ook voor andere groepen die te maken hebben met uitsluiting wordt kwartiermaken ingezet, zoals mensen met een verstandelijke handicap, mensen uit de LGBTQ+-gemeenschap en gedetineerden.

Gedetineerden zitten hun straf van vrijheidsberoving ver weg van de maatschappij uit en worden als dusdanig letterlijk afgesloten van die maatschappij. Vanuit een klassieke gevangenis is het zeer moeilijk om weer te integreren. Kwartiermaken kan er op macro-, meso- en microniveau voor zorgen dat de gedetineerde weer meer aansluiting vindt bij de leefwereld, zowel op vlak van werk, vrije tijd als relaties met familie. Doordat kwartiermakers inzetten op verbinding hebben ze ook veel aandacht voor het nog steeds grote stigma rond gevangenen en ex-gevangenen. Destigmatiseren werkt inclusie bevorderend.

Kwartiermaken is verbinden. Verschillende mensen, partijen en organisaties (zoals sportclubs, wijkorganisaties en de buurt) samenbrengen om begrip te vergroten en de weg vrij te maken voor degene die wordt uitgesloten. Het gaat over het creëren van mogelijkheden zodat mensen elkaar genormaliseerd kunnen ontmoeten. Er is de erkenning dat niet iedereen op dezelfde manier kan meedoen in de samenleving. De gedetineerde die zich buitengesloten voelt, verlangt naar gastvrijheid. Waaruit gastvrijheid bestaat, wordt door alle partners samen besproken. We gaan ervan uit dat de gewone gang van zaken mogelijk niet voldoende zou zijn om inclusie waar te maken en dat er dus iets ongewoons, iets buiten het gewone, nodig is om dat wel mogelijk te maken. Dat wordt opschorting van het gewone genoemd, met als centrale vraag: 'wat moet buiten het gewone gedaan worden voor een buitengewone ander?'

Het kwartiermaken (zowel op vlak van woonst, werk, vrije tijd en opleiding) richt zich op de omgeving van gedetineerden. Door het opzetten van nieuwe organisaties of het aanpassen van bestaande structuren, worden drempels voor de integratie van gedetineerden verlaagd.

1.2 Enkele basisconcepten van het kwartiermaken toegepast op gedetineerden

1.2.1 Gastvrijheid

In detentiecontext betekent gastvrijheid ruimte maken voor iemands mens-zijn binnen duidelijke grenzen.

Gedetineerden worden vaak primair benaderd als dader of risico. Gastvrijheid vraagt om hen ook te zien als burger, ouder, partner, werknemer en mens met talenten. Dat kan zichtbaar worden in:

- respectvolle bejegening door personeel;
- serieus luisteren naar het verhaal achter het delict;
- ruimte voor eigen inbreng (bijvoorbeeld bij dagbesteding of re-integratieplannen).

Gastvrijheid vergroot het gevoel van erkenning, wat essentieel is voor motivatie en gedragsverandering.

De brugfunctie van de kwartiermaker bestaat uit een klimaat creëren waarin iemand mag bestaan, ook wanneer zijn gedrag wordt begrensd. 'Wat betekent het om iemand toe te laten die anders is en een misdrijfverleden heeft?' Kwartiermaken helpt burgers om onderscheid te maken tussen grenzen stellen en uitsluiten. Door verhalen te delen (bijvoorbeeld via bijeenkomsten, ervaringsverhalen en projecten) laten kwartiermakers zien dat gastvrijheid ook veilig en realistisch kan zijn. De kwartiermaker zorgt ervoor dat de deur niet pas opengaat als iemand 'perfect' is.

1.2.2 Verwondering

De kwartiermaker kan verwonderd zijn over het verhaal dat de gedetineerde vertelt. Hij luistert zonder oordeel en creëert daardoor ruimte voor wat hij als toehoorder nog niet kende.

Bij gedetineerden ligt stereotypering snel op de loer ('ze zijn nu eenmaal zo').

Verwondering nodigt uit tot vragen zoals 'Hoe is deze persoon hier gekomen?' en 'Welke kwaliteiten of veerkracht zie ik, ondanks alles?'

Verwondering helpt professionals om niet vast te lopen in cynisme of routine. Voor gedetineerden zelf kan verwondering ontstaan wanneer zij merken dat iemand hen niet heeft opgegeven. Vanuit de verwondering wordt er ruimte gelaten voor onverwachte groei en verandering.

De brugfunctie van de kwartiermaker bestaat uit het opbouwen van een relatie met buurtbewoners die veilig genoeg is om die verwondering toe te laten. Er is al een mate van gastvrijheid nodig om die verwondering te laten ontstaan. Burgers kunnen open en zonder vooroordelen luisteren naar het verhaal van iemand en zich verwonderen over onvermoede kwaliteiten.

Kwartiermakers brengen gedetineerden en burgers samen in contexten waarin het misdrijfverleden niet centraal staat (bijvoorbeeld kunst, sport, werk en onderwijs).

Ze nodigen burgers uit tot verwondering: 'Had je dit van deze persoon verwacht?'

Tegelijk stimuleren ze gedetineerden om burgers niet alleen als afwijzend of veroordelend te zien. Verwondering ontstaat wanneer beide groepen merken dat hun aannames niet kloppen.

1.2.3 Belang van het verschil

Gedetineerden vormen geen homogene groep, maar ook burgers vormen geen homogene groep. Verschillen in cultuur, levensverhaal, psychische kwetsbaarheid, intelligentie en copingstijlen zijn groot.

Kwartiermaken benadrukt dat verschillen niet weggepoetst hoeven te worden om erbij te mogen horen.

In de praktijk:

- maatwerk in begeleiding en trajecten;
- erkenning van culturele of levensbeschouwelijke achtergrond;
- ruimte voor verschillende manieren van leren en ontwikkelen.

Dat draagt bij aan inclusie: niet aanpassen om te mogen meedoen, maar meedoen mét verschil.

De brugfunctie van de kwartiermaker heeft als doel het normaliseren van verschil: een misdrijfverleden wordt niet ontkend, maar is ook niet allesbepalend.

Kwartiermakers ondersteunen initiatieven waarin gedetineerden zich niet hoeven te assimileren, maar waar ze eigen ervaringen mogen meebrengen. Door te werken met wederkerigheid (bijdragen, talenten en rollen) verschuift de relatie van burger-gedetineerde naar mens-mens. De brug is geen gelijkmaker, maar een plek waar verschil mag bestaan. Er wordt rekening gehouden met het feit dat verschillend zijn ook lastig kan zijn. Mensen leren omgaan met de last van het verschillend zijn, is een belangrijk werk voor de kwartiermakers. Ze helpen burgers om verschil te verdragen,

zonder meteen te willen corrigeren of controleren. Om het onderscheid te maken tussen 'anders zijn' en 'onveiligheid'. De uitspraken 'we komen overeen om het niet met elkaar eens te zijn' en 'ik ben nog steeds niet akkoord maar ik begrijp nu wel beter waarom je zo denkt' zijn mooie voorbeelden van respect voor verschil, waarbij het blijvend ontmoeten en het gesprek met elkaar centraal staan.

1.2.4 Kwetsbaarheid

Detentie vergroot vaak bestaande kwetsbaarheid. Achter stoer of gesloten gedrag gaan vaak trauma's, schaamte, verlieservaringen en angst voor afwijzing schuil. Kwartiermaken vraagt dat kwetsbaarheid gezien en erkend mag worden, zonder dat iemand er direct op wordt afgerekend.

Dit impliceert veilige relaties met professionals, ruimte om te falen en om twijfel en angst te benoemen, en aandacht voor mentale gezondheid en zingeving.

Kwetsbaarheid erkennen is geen zwakte, maar een voorwaarde voor herstel.

De brugfunctie van de kwartiermaker bestaat hier uit het creëren van veilige ruimtes waarin kwetsbaarheid gedeeld kan worden.

Ze helpen gedetineerden om woorden te geven aan schaamte, angst en onzekerheid in contact met burgers. Tegelijk ondersteunen ze burgers in het herkennen van hun eigen kwetsbaarheid, zoals angst, onzekerheid en vooroordelen.

Door kwetsbaarheid wederzijds te maken, verschuift de machtsbalans. En waar kwetsbaarheid gedeeld kan worden, ontstaat menselijk contact.

2 Detentiehuisen en kwartiermaken

Hieronder bespreken we vier niveaus van waaruit kwartiermaken wordt toegepast. Bij de laatste drie niveaus geven we ook aan waar en hoe opleiding kan worden voorzien, afhankelijk van het niveau waarop kwartiermaken plaatsvindt.

2.1/ Vanuit de overheid naar lokale besturen

2.2/ De detentiestreek

2.3/ Het detentiehuis

2.4/ De bewoner van het detentiehuis

Bij de drie eerste niveaus spreken we over 'kwartiermaken' omdat het gaat over werken met groepen en organisaties. Bij het vierde niveau hebben we het over 'kwartiermakend begeleiden' omdat de kwartiermaker de brugpersoon is tussen het individu dat hij begeleidt en zijn of haar omgeving.

Als we het over kwartiermaken vanuit de overheid hebben dan gaat het over de implementatie van een detentiehuis in het contact met de lokale overheid en daarna met de bewoners van de buurt rond het detentiehuis.

2.1 De overheid als kwartiermaker: implementatie van het detentiehuis

Bij kwartiermaken gaat het vaak over het ontwikkelen van niches en de diversiteit daarvan. In de biologie verwijst een niche naar de rol die een organisme speelt in zijn ecosysteem.

Een niche voor kwetsbare mensen kan worden omschreven als een specifiek, afgebakend sociaal-ecologisch domein dat voorziet in de unieke behoeften van groepen die extra bescherming nodig hebben, onder meer in situaties van armoede, handicap, ouderdom, detentie of marginalisatie. In de context van het ecosysteem verwijst dit naar hun relatieve positie, hun afhankelijkheid van specifieke hulpbronnen en de interactie tussen hun welzijn en de leefomgeving. Vergelijkbaar kan een detentiehuis worden gezien als een niche binnen het maatschappelijke ecosysteem: een plek waar gedetineerden verblijven om te werken aan herstel en re-integratie, terwijl het tegelijkertijd veiligheid biedt voor henzelf en de buurt.

De diversiteit van detentiehuisen – variërend van gesloten tot meer open regimes – vormt een reeks van veilige, genormaliseerde plekken die mensen in hun kracht zetten.

Gedetineerden kunnen er hun sociale rollen hervinden, zoals die van ouder, kind, partner, vriend of werknemer. Het bewonen van opeenvolgende niches biedt telkens nieuwe mogelijkheden, zodat de gedetineerde uiteindelijk zijn of haar eigen plaats in de samenleving kan innemen.

Een detentiehuis functioneert als kwartier: een warme, veilige en gastvrije plek in de wijk waar mensen zich thuis kunnen voelen en keuzes kunnen maken. De verhouding tussen gedetineerden en personeel verschilt van die in een reguliere gevangenis: ze kennen elkaar beter en kunnen verwachtingen realistischer inschatten.

Er zijn korte communicatielijnen tussen personeel en directie en die verminderen frustraties. Het personeel is gevoeliger voor veranderingen in de houding van gedetineerden en kan sneller reageren op hun behoeften. Kleinere instellingen bieden afwisselend werk en een beter leefklimaat, wat het moreel ten goede komt.

Hieruit ontstaat dynamische veiligheid, gebaseerd op contact en interactie, in tegenstelling tot passieve veiligheid, die steunt op tralies, muren en technologie. Dynamische veiligheid vereist een geschikte infrastructuur waarin personeel en gedetineerden contact kunnen hebben en vormt een voorwaarde voor het succes van passieve veiligheid. Een actief regime met stimulerende activiteiten versterkt dit proces (Van Zyl Smit & Snacken, 2009).

Detentiehuisen zijn geen geïsoleerde plekken; ze maken deel uit van zorgzame buurten. Mensen kunnen er voor elkaar iets betekenen, wat het leven zinvol maakt. Gedetineerden krijgen de kans om tijdens detentie en in de samenleving deel te nemen aan projecten, te werken, te leren en opleidingen te volgen, zodat ze zich kunnen voorbereiden op het vrije leven. Vanuit deze plek kunnen ze gemakkelijker contact onderhouden met familie, buurt en samenleving.

Overleg met het lokale bestuur

Het plannen van detentiehuisen door de overheid vraagt om zorgvuldigheid in het overleg met de buurt, zodat er aansluiting is bij de lokale gemeenschap. Idealiter gebeurt die planning op zo een manier dat de samenleving (burgers, ondernemers, ...) ervaart dat zij een actieve rol kan spelen in het herstel en het vergemakkelijken van de re-integratie van gedetineerden, zoals bijvoorbeeld wordt onderstreept in het concept 'Hartelijke Plekken'.

Een detentiehuis kan in een gemeente gevoelens van onzekerheid oproepen. Lokale besturen balanceren vaak tussen draagvlak, veiligheid en onbekend terrein. Kwartiermaken begint daarom niet met overtuigen, maar met ontmoeten en luisteren. De overheid als kwartiermaker die detentiehuisen wil realiseren in wijken en

gemeenten, doet dat best vanuit een onderhandelende positie met lokale besturen. Het zou een interessante piste kunnen zijn dat VZW De Huizen bij elk nieuw in te plannen huis haar kwartiermaker kan inschakelen die expertise heeft opgebouwd om met lokale overheden te onderhandelen.

De eerste stap met de lokale overheid is een gesprek waarin niet het project, maar de betekenis centraal staat: samen bouwen aan een samenleving die solidair, rechtvaardig, veilig en menselijk is. Wat zou het voor onze gemeente betekenen om een plek te hebben waar mensen verantwoordelijkheid opnemen en opnieuw leren samenleven? Zo'n gesprek verschuift de focus van angst naar mogelijkheid. Een re-integratie vriendelijke buurt is een noodzakelijke voorwaarde voor een effectieve strafuitvoering, doordat zij het risico op recidive verkleint.

In een tweede stap wordt meer ingezet op het vertellen over het project zelf. Kwartiermakers brengen bij het lokale bestuur verhalen uit bestaande projecten in andere gemeenten aan, ze laten de mens achter het concept zien, en ze gebruiken taal die verbindt in plaats van polariseert. Waar veiligheid vaak wordt geassocieerd met afscheiding en afzondering, in tegenstelling tot nabijheid, laten kwartiermakers net zien dat veiligheid en nabijheid elkaar kunnen versterken. Dit wordt gekaderd vanuit het begrip dynamische veiligheid.

Een detentiehuis is van buitenaf niet herkenbaar als zorgplaats. Want een zorgplaats als 'gated community' of omheinde woonwijk zou het stigma rond detentie enkel versterken. Daarom wordt een detentiehuis best geïntegreerd binnen een werking die dienstverlenend is naar de buurt toe.

In het overleg met de lokale overheid wordt gesproken over de toegevoegde meerwaarde van het detentiehuis voor de buurt. Er wordt gesproken over leegstaande panden die omgebouwd tot detentiehuis weer bewoond worden vanuit een dienstverlening naar de gemeente toe.

Verder kan een eventueel bestaande buurtanalyse dienen als vertrekpunt om de noden van een lokaal bestuur in kaart te brengen en te onderzoeken of de uitwerking van een detentiehuis daaraan kan tegemoetkomen.

In de buurtanalyse zitten zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens. Onder kwantitatieve gegevens verstaan we onder meer leegstaande panden en een inventaris van voorzieningen en verenigingen. De kwalitatieve gegevens zijn het resultaat van gesprekken met bewoners van de wijk. Voor de ontwikkeling van de buurtanalyse kan gebruik gemaakt worden van de sneeuwbalmethode. Daarbij interviewt een buurtbewoner een andere bewoner, waarna de geïnterviewde zelf de rol van

interviewer op zich neemt. Op deze manier wordt kennis vanuit het buurtnetwerk stap voor stap verzameld en verdiept. Vanuit justitie kan aan de gemeente een samenwerking met hogescholen en universiteiten worden voorgesteld om deze taak uit te voeren.

Door deze analyse kan ook het huidige samenspel tussen formele en informele zorg beter in kaart worden gebracht. Uit deze gegevens kunnen dan mogelijkheden opduiken in de wijk, waar een detentiehuis kan op inspelen.

Mocht er nog geen buurtanalyse zijn, dan kan het aangewezen zijn om er één te laten opstellen. (4)

In verstedelijkt gebied, waar mensen vaak geen tuin hebben, kan een park een aanwinst zijn. In een gemeente waar buurtwinkels en ontmoetingsplekken verdwenen zijn, kan een buurtwinkel (eventueel in een korte keten) met buurtbar een meerwaarde bieden. Ook een buurtkar kan, bijvoorbeeld op het platteland, een groter gebied bedienen en zo een meerwaarde zijn. Een andere meerwaarde van het detentiehuis kan liggen in het dubbel gebruik van de ruimtes. (5)

Samen met burgers aan tafel

Na het overleg met de lokale besturen wordt er samengekomen met buurtbewoners. Een detentiehuis vraagt om sociale verankering: het mag geen vreemd eiland zijn, maar een huis in de straat.

Kwartiermakers creëren momenten van ontmoeting, samenkomsten met de buurt, rondetafels, wandelingen en werkgroepen waarin buurtbewoners en verenigingen uit de buurt aanwezig zijn. Niet enkel om geïnformeerd te worden, maar ook om hun stem te laten horen via vragen, bedenkingen, bezwaren, meedenken, en de mogelijkheid om mee te dromen. Het is belangrijk om transparant en authentiek te communiceren. Daarbij worden zowel de meerwaarde voor de maatschappij, voor de buurt en voor de gedetineerde benoemd, alsook de mogelijke spanningen en problemen die kunnen ontstaan, evenals de mogelijke steunpunten om problemen aan te pakken. Het is interessant om ervaringen vanuit buurten met andere detentiehuisen mee te geven. Al kan het ook soms de weerstand verhogen als er te veel nadruk gelegd wordt op de plaatsen die het erg goed doen. Kwartiermakers gaan ervan uit dat mensen verschillend zijn en dat verschil en anders-zijn mogelijk spanningen teweegbrengt. Kwartiermakers werken procesmatig en zijn proactief, maar ook responsief voor wat er in de gemeenschap, dus ook in interactie met het detentiehuis, gebeurt.

Bij de eerste gesprekken met de buurt is het belangrijk om op basis daarvan de buurtanalyse te verfijnen en de meerwaarde van het detentiehuis daar beter op af te stemmen.

Naast de medestanders en sterkhouders in de wijk - dat zijn mensen met een groot sociaal netwerk - heb je best ook aandacht voor de grootste tegenstanders van het project, omdat zij in potentie geëngageerde medewerkers kunnen worden. Tegenstanders zijn namelijk mensen die de moeite nemen om aanwezig te zijn op die vergaderingen. Kwartiermakers geven erkenning aan die betrokkenheid en doen dat zeer expliciet. Het inbouwen van voldoende tijd om de weerstand te beluisteren is een belangrijk element. Daarbij kan je best telkens proberen in te schatten of er al ruimte is voor verhalen van medestanders, zoals ex-gedetineerden en personeelsleden van een detentiehuis, maar vooral ook verhalen van buurtbewoners van een ander detentiehuis. Binnen die groep zijn de meest interessante verhalen te vinden van mensen die van weerstand naar medewerking zijn geëvolueerd. Die mensen schetsen dan vaak ook het proces van de wijziging van hun standpunt.

Op de bijeenkomst geef je best ook aan dat er, naast het tegemoetkomen aan de noden van de buurt, ook ruimte is voor buurtbewoners om zich in te zetten voor het welslagen van het project. Dat ze dus niet alleen kunnen genieten van de meerwaarde voor hen en voor de buurt, maar ook medewerkers kunnen worden en verantwoordelijkheid kunnen dragen. Dat zorgt ervoor dat een gevoel van eigenaarschap en trots op het project kan ontstaan, en dat die buurtbewoners ambassadeurs worden van het project voor andere buurtbewoners.

Vragen die hierbij centraal kunnen staan:

- Hoe willen we dat dit huis zichtbaar is in onze wijk?
- Welke vormen van contact zijn wenselijk?
- Wat hebben we nodig om ons comfortabel te voelen bij dit project?

Er ontstaat vertrouwen en de buurt leert de bewoners van het detentiehuis niet kennen als 'gevangenen', maar als nieuwe burens met verantwoordelijkheid en verhaal.

Enkele bemerkingsen afkomstig uit 'Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle loopplankhuizen' (p.29):

- Maak duidelijke afspraken met de gemeente en specifieke diensten over welke rol iedereen op vlak van communicatie speelt. Zo vermijd je dat er een inconsistente boodschap naar de burgers uitgaat.
- Start de communicatie vanaf het moment dat zekerheid bestaat rond de opening van een loopplankhuis en vooraleer (eventuele) werken van start gaan. De

methodiek van huiskamergesprekken, bijvoorbeeld via Straatwoordenaar, kan hierbij erg nuttig zijn.

- Zorg voor regelmatige berichtgeving over de stand van zaken tijdens de periode tussen de aankondiging en de werkelijke opening van het loopplankhuis: ongeveer één keer om de drie maanden voor de opening (Deprez, A. (2014). Communicatiestrategie tegen het NIMBY probleem bij detentiehuisen).
- Organiseer een informatievergadering met de dichtstbijzijnde buurtbewoners. Hoe de communicatie daarna dient te verlopen, kan worden afgesproken met de buurtbewoners zelf (brief, bijeenkomst,...).
- Organiseer eventueel een specifieke bijeenkomst voor scholen. Liefst in kleine groep geleid door iemand die over voldoende vaardigheden beschikt om met kinderen/jongeren aan de slag te gaan.
- Laat het aanspreekpunt zich op strategische plaatsen gaan voorstellen (apotheker, bakker). Dit kan een positieve invloed hebben op de houding van de buurtbewoners. Belang van sterkhouders.
- Informeer de verder gelegen burens eventueel per brief.
- Organiseer een rondleiding. Idealiter in kleine groep waar de mensen zich een beter beeld kunnen vormen van wat een loopplankhuis is.

Na de opening:

- Organiseer een opvolgvergadering, ongeveer zes maanden na opening.
- Geef verdere informatie via de website of het gemeentekrantje. Indien de buurt al evenementen organiseert, sluit dan aan of neem zelf initiatieven
- Laat de leden van de verantwoordelijke organisatie zelf het woord voeren. Zij kennen het onderwerp tenslotte het best.
- Stel een aanspreekpunt aan en maak dit duidelijk voor de buurt. Deze persoon is liefst iemand die daarna ook tewerkgesteld zal zijn in dat loopplankhuis.
- Wees eerlijk, transparant en duidelijk. Benoem de risico's, maar ook de mogelijke aanpak ervan. Dit kan eventueel in samenspraak met de buurtbewoners.
- Maak nuttig gebruik van de kracht van de media, maar bepaal zelf het scenario.
- Reageer onmiddellijk op binnenkomende klachten en trek dit open naar de andere buurtbewoners. Onder interactie met de buurt wordt een wisselwerking tussen het loopplankhuis en de buurt begrepen. Voor beide partijen moet deze interactie tot een meerwaarde leiden. Interactie kan bestaan uit gedeelde voorzieningen en infrastructuur, gedeelde opleidingen, aanbieden van diensten en arbeid, ... De mate waarin interactie mogelijk is, wordt bepaald door het regime en de beveiliging.

Om alle bovenstaande opmerkingen te verenigen, is het opstellen van een 'overlegplatform voor de buurt' een interessant idee en dit eventueel gekoppeld aan een

meldpunt voor klachten en opmerkingen. Naargelang de situatie en de mogelijkheden kan dit worden opgezet door het lokaal bestuur, door het detentiehuis zelf of in een samenwerkingsverband.

Het overlegplatform is een periodieke bijeenkomst (bijvoorbeeld om de drie maanden) waarin zowel medewerkers van het detentiehuis, buurtbewoners, verenigingen uit de buurt, politie en een vertegenwoordiger van het lokaal bestuur aanwezig zijn. In eerste instantie worden daarbij de klachten besproken die bij het meldpunt zijn binnengekomen, zonder zonder namen te noemen. De aanwezige buurtbewoners krijgen dus inzage en dat zorgt voor grote transparantie. Op dit overlegplatform wordt ook de buurt geïnformeerd over activiteiten die vanuit het detentiehuis georganiseerd worden en worden buurtbewoners warm gemaakt om mee te werken in het project. Het overlegplatform kan in het beste geval uitgroeien tot een platform waar alle problemen en activiteiten uit de buurt bespreekbaar zijn, dus ook zaken die geen betrekking hebben op het detentiehuis. Op die manier vormt ook het overlegplatform een meerwaarde voor de buurt: het is een interactieve en participatieve bijeenkomst met als extra troef een directe lijn naar het lokale bestuur.

Na verloop van tijd kan het belangrijk zijn om aan de hand van cijfers (eventueel gegeven door een wijkagent) feedback te geven om een verhoogd gevoel van onveiligheid dat voortkomt uit de aanwezigheid van een detentiehuis bij te sturen.

Een heel interessante piste is het aansluiten vanuit het detentiehuis op een reeds bestaand overlegplatform voor de buurt, op voorwaarde dat de onderliggende visie van dit overlegplatform vertrekt vanuit inclusie en verbinding en respect voor het verschil. Het overlegplatform mag geen lobbygroep zijn om 'mensen die anders zijn' uit de buurt weg te houden.

Op lange termijn heeft dit overlegplatform het voordeel dat klachten van nieuwe buurtbewoners een bedding kunnen krijgen binnen het al bestaande inclusieve discours van het overlegplatform. Deze nieuwe buurtbewoners komen daar in contact met de ambassadeur-buurtbewoners van het detentiehuis. Het organiseren van een combinatie tussen een meldpunt en een overlegplatform bleek (sinds 2004 tot nu) een zeer positieve ervaring voor het psychiatrisch centrum Gent-Sleidinge (campus Sleidinge) en de buurt rond het centrum. (6)

Zo groeit stilaan een gedeeld eigenaarschap: het detentiehuis wordt niet iets van buitenaf, maar een deel van de lokale gemeenschap.

2.2 Kwartiermaken en de detentiestreek

Als je ervan uitgaat dat binnen een streek een gedifferentieerd aantal detentiehuisen zal bestaan, dan kan het nuttig zijn een aantal kwartiermakende insteken (verhogen van de gastvrijheid) te ontwikkelen voor die streek op vlak van woonst (Housing First), werk (Open Hiring) en vrije tijd (bijvoorbeeld Hartelijke Plekken). De verantwoordelijke voor de streek rond detentiehuisen brengt deze en ook andere denkwijzen binnen bij organisaties en werkgevers om zo een meer gastvrij klimaat te creëren voor de bewoners van de verschillende detentiehuisen. Dat kan eventueel ook georganiseerd worden op provinciaal niveau.

Housing first

Nogal wat mensen verliezen hun woning door de periode dat ze in de gevangenis doorbrengen. (7) Daarom is het belangrijk om in te zetten op Housing First. Housing First is een evidence-based interventie model dat uitgaat van het principe dat stabiele huisvesting een fundamentele voorwaarde is voor succesvolle maatschappelijke re-integratie. Toegepast op ex-gedetineerden betekent Housing First dat zij direct na detentie toegang krijgen tot permanente, zelfstandige huisvesting.

Binnen dit model wordt huisvesting niet beschouwd als einddoel of beloning, maar als een structurele basisvoorziening van waaruit verdere ondersteuning kan plaatsvinden. Aanvullend wordt soms integrale, langdurige begeleiding aangeboden, gericht op onder meer psychosociaal functioneren, verslavingsproblematiek en geestelijke gezondheid.

Het Housing First principe is drempelverlagend bij het vinden van een woning voor een ex-gedetineerde. Zoeken op de huurmarkt na een verblijf in de gevangenis is moeilijk door het stigma rond detentie.

Open Hiring

Het is afkomstig uit de Verenigde Staten en werd voor het eerst ingevoerd bij Greyston Bakeries. Je hoeft er niet te solliciteren. Door open sollicitaties te hanteren, worden kansen gecreëerd voor iedereen: vrouwen, mannen, mensen van kleur, mensen van alle geloofsovertuigingen en seksuele geaardheden, immigranten en vluchtelingen, veteranen, economisch achtergestelden, ex-gedetineerden en alle anderen die mogelijk zijn uitgesloten van een bijdrage aan de gezondheid en de kracht van de samenleving. Iedereen krijgt een werktraining en ondersteuning ter plaatse. (8)

Iedereen die een vraag naar werk heeft, krijgt een job. Dit zorgt er onder meer voor dat ex-gedetineerden die vaak gestigmatiseerd worden, ook op werkvlak, toch aan een job geraken.

In Mechelen werkt '12 work' volgens dit principe. (9) Iedereen die wil werken, krijgt een kans. Er wordt niet naar ervaring, diploma's of verleden gekeken. Mensen registreren zich op een wachtlijst en de volgorde op de lijst bepaalt wie de eerste aan de slag mag.

Hartelijke Plekken

Enchanté, een netwerk van Hartelijke Plekken, zet in op steden of gemeentes. Dit zijn cafés, restaurants, winkels en cultuurhuizen waar iedereen welkom is en waar mensen voor elkaar zorgen.

Bij Enchanté doet men aan kwartiermaken. Typerend voor deze aanpak is de samenwerking tussen professionals (sociaal werkers) en niet-professionals (handelaars, burgers, scholen, ...). Zo komt het dat handelszaken en scholen Hartelijke Plekken worden waar iedereen welkom is en waar mensen rust en aansluiting vinden binnen de maatschappij. Het bekendste onderdeel van de hartelijke plekken is de 'uitgestelde koffie'. Een klant betaalt twee koffies, drinkt er zelf één en laat er één achter in de vorm van een bonnetje voor iemand die die koffie niet kan betalen.

Het idee van een vooruitbetaalde dienst (dat kan bijvoorbeeld ook een ticket voor concerten en voor musea zijn) wordt ingezet als middel en zorgt zo voor ontmoetingen tussen mensen die elkaar anders misschien niet zouden ontmoeten. Een kaart van de gemeente met de verschillende diensten die door verschillende handelszaken worden aangeboden, is zeer overzichtelijk voor degene die gebruik wil maken van die kleine diensten. Er zijn ondertussen 26 hartelijke gemeenten in Vlaanderen. (10)

De verantwoordelijke voor elke detentiestreek zou deze (en andere nieuwe) methodieken kunnen introduceren bij de gepaste mensen en organisaties in de hoop dat zij dat verder willen uitwerken. Deze verantwoordelijke kan gelijkgezinden en geïnteresseerden rond deze methodieken met elkaar in contact brengen. Op deze manier worden kwartiermakende praktijken in de maatschappij verder ontwikkeld en wordt de drempel tussen detentiehuis en maatschappij verder verlaagd.

Vorming

Hoe bouw je een netwerk in gastvrijheid uit in een streek?

Hoe introduceer je bij organisaties bovenstaande methodieken? Dat vraagt kennis van de methodieken en sociale vaardigheden om mensen te enthousiasmeren. Een vorming kan aangeboden worden aan geïnteresseerde lokale besturen.

2.3 Het detentiehuis: kwartiermaken en detentiehuis

Algemeen

Kwartiermakers vertrekken vanuit een basishouding: een positief mensbeeld waarbij je de mens ziet achter datgene waarvoor hij gestraft werd. Een mens is pas mens in relatie tot de anderen, met respect voor mensenrechten. Ze richten zich niet alleen op de gedetineerde, maar ook op de omgeving van de gedetineerde. Veiligheid is geen doel op zich, maar is de basis om aan verbinding te werken. Verbinding kan voor meer veiligheid zorgen.

De kwartiermaker beweegt zich tussen het huis en de lokale gemeenschap. Deze kwartiermaker gaat in gesprek met buurtbewoners, verenigingen en lokale partners. Hij is het aanspreekpunt van het huis en is op die manier ook gekend in de buurt. Hij organiseert momenten van ontmoeting en dialoog. Hij helpt zorgen en problemen om te zetten in wederzijdse betrokkenheid. Het versterken van de bestaande banden, het wegwerken van misverstanden en werken aan destigmatisering zijn een onderdeel van de verbinding. Hij werkt aan normalisering zodat het detentiehuis een gewoon en gekend onderdeel van de wijk is.

Het doel is inclusie: het huis zichtbaar en betekenisvol maken in het sociale weefsel. Niet door te 'verkopen' dat het huis veilig is, maar door samen te laten ervaren dat het een meerwaarde heeft - een plek van herstel, samenwerking en menselijke groei.

We hadden het al over de toegevoegde waarde van het detentiehuis. In die zin is het een buur die een aanvulling doet op de noden in de wijk. Hierdoor ontstaat er vanuit de buurt een welwillendheid naar de bewoners van het huis en het zoeken naar oplossingen voor conflicten. Het kwartiermakend werken vanuit het huis vraagt een soepelheid en flexibiliteit van de kwartiermaker om in te spelen op een steeds veranderend proces. Het oprichten of aansluiten bij een overlegplatform en het installeren van een meldpunt kunnen methoden zijn om dit proces van meer nabij en meer gestructureerd op te volgen.

Methodieken

Verder zijn er ook methodieken zoals photovoice, komen lezen, gedichtenparcours en buddywerking die al dan niet vanuit het detentiehuis worden georganiseerd of waarbij de mensen van het detentiehuis kunnen aansluiten als het door anderen wordt georganiseerd. De kwartiermaker vanuit het detentiehuis kan anderen uitleg geven over deze activiteiten en hen enthousiasmeren om die te organiseren, waarna het detentiehuis als deelnemer aan de activiteit kan aansluiten. Bijvoorbeeld aan een

bibliothecaris uitleggen wat een levende bibliotheek is of wat een gedichtenparcours is, tips geven om dit te organiseren en vervolgens vanuit het detentiehuis zelf deelnemen.

Het is interessant om een specifieke vorming of intervisie te voorzien voor degene die deze rol binnen het detentiehuis op zich neemt, zodat die kennis heeft van de methodieken. Denk aan community building en participatievaardigheden, bemiddelende competenties, omgaan met weerstand en spanning in de buurt, en beeldvorming en publiekscommunicatie rond detentie en herstel.

2.4 De bewoner van het detentiehuis: kwartiermakend begeleiden

Een detentiehuis leeft op het snijpunt van twee werelden: die van de gemeenschapsvorming en die van de individuele begeleiding. Wie er werkt, beweegt dus de sociale inclusie in de buurt en het persoonlijke herstel van de bewoner. Dit laatste aspect is het werk van de kwartiermakende begeleider.

De kwartiermakende begeleider vertrekt vanuit het individu: een bewoner van het detentiehuis. Hij of zij ondersteunt (ex-)gedetineerden in hun zoektocht naar een plek om te wonen, te werken of deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Die begeleiding gaat verder dan praktische ondersteuning; ze draait om het voorbereiden van ontmoetingen tussen de bewoner en de wereld buiten de muren.

De hulpverlener stelt vragen als:

- Waar wil je wonen? Waar voel jij je welkom?
- Wie zou je kunnen ontmoeten? Waaraan kan je bijdragen?
- Wat heb jij nodig om opnieuw deel uit te maken van het gewone leven?

Het werken aan de sociale inbedding van het detentiehuis in de buurt staat soms los van het traject van een individuele bewoner van een huis, bijvoorbeeld als deze persoon de bedoeling heeft in een andere buurt, gemeente of stad te gaan wonen dan die waarin het detentiehuis gelegen is. Het gaat om het herstellen van het onrecht dat slachtoffers door het misdrijf is aangedaan en om de re-integratie in de vrije samenleving.

De kern is relationele gastvrijheid: de begeleider maakt ruimte voor het eigen verhaal van de bewoner en zijn keuzes. Hij of zij fungeert als voorloper: iemand die de drempels verkent die de bewoner mogelijk tegenkomt - vooroordelen, wantrouwen, angst - en probeert die drempels te verlagen. Het is kwartiermaken op individueel niveau: de samenleving een beetje voorbereiden op de komst van iemand die terugkeert.

De opleiding voor deze rol omvat:

- *herstelgericht werken: van straffen naar groeien;*
- *stigma-bewustzijn: herkennen hoe taal, verwachtingen en kleine interacties stigma kunnen versterken of juist doorbreken;*
- *en empowerment: aanvoelen en weten wanneer je kwartiermakend werk voor de bewoners doet en wanneer je hen ondersteunt om zelf contact te leggen en verantwoordelijkheid op te nemen.*

Uitgaan van de noden en wensen van de bewoner houdt in dat samen een parcours wordt uitgestippeld waarin de drempels uit de omgeving worden verlaagd of weggewerkt.

De medewerkers op de drie laatste niveaus inspireren elkaar. In de praktijk overlappen de rollen op verschillende niveaus elkaar vaak: de begeleider kan kwartiermakende gebaren stellen in de buurt, en de wijkondersteunende kwartiermaker kan bewoners inspireren om zelf initiatief te nemen. Daarom is voortdurende reflectie en uitwisseling essentieel. Teamoverleg, intervisie en gezamenlijke vorming zorgen ervoor dat de individuele en collectieve dimensie van kwartiermaken elkaar versterken. Zo ontstaat een cultuur waarin iedere medewerker zich bewust is van zijn rol als bruggenbouwer - of dat nu in de leefwereld van één persoon is, of in de dynamiek van een hele buurt.

2.5 Algemene vorming

Wat betreft vorming zijn er te oefenen basiselementen voor iedereen die aan kwartiermaken doet:

- Empathie: nieuwsgierig zijn naar het verschil met de ander (in tegenstelling tot sympathie, waarbij gezocht wordt naar wat gelijk is aan de ander).
- Diplomaat: onverstoort, koelbloedig en kalm.
- De tragiek eigen aan het werk schrikt niet af: kunnen omgaan met rouw en verlies.
- Spreken in het voorwaardelijke: 'misschien', 'mogelijks'.
- Niet de behoefte om gelijk te krijgen, maar openen van keuzemogelijkheden bij anderen.
- Nieuwsgierigheid.
- Ervan uitgaan dat mensen uit zichzelf gastvrij zijn, maar dat het soms nodig is dat een aantal drempels worden weggenomen. 'Gastvrijheid' moet soms gestructureerd worden in overzichtelijke taken.
- Emoties van anderen kunnen herbergen, ook die van buurtbewoners.

- Weerstand omhelzen, niet ertegenin gaan. Kritiek zien als een bron van energie.
- Willen werken in een argwanende omgeving.
- Sprezzatura/humor.
- Belangeloosheid als kracht om te streven naar het algemeen belang: een betere wereld voor iedereen.
- De naar buiten gerichte blik.

3 Slot – Een huis dat verbindt

Een detentiehuis kan enkel slagen als het wortelt in zijn omgeving. Wanneer een gemeenschap bereid is om ruimte te maken voor herstel, en wanneer medewerkers leren om bruggen te bouwen tussen bewoners en burens, ontstaat er iets nieuws: een plek waar veiligheid en menselijkheid hand in hand gaan.

Zo wordt het detentiehuis niet enkel een plek van tijdelijke detentie, maar een symbool van inclusie. Het biedt kansen aan wie opnieuw wil deelnemen, maar ook aan de buurt die zichzelf opnieuw leert zien als een gemeenschap waarin ieder mens telt.

Kwartiermaken is dan geen project, maar een manier van samenleven.

Noten

(1) https://www.demorgen.be/nieuws/dit-project-leert-psychisch-kwetsbare-mensen-zich-thuis-te-voelen-in-hun-buurt~bff40e17/?utm_source=chatgpt.com

en ook

Vlaams Actieplan Geestelijke Gezondheid Strategisch plan 2017 – 2019 (p.25)

<https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/25569>

(2) Kwartiermaken sluit inhoudelijk en normatief aan bij het concept van zorgzame buurten, zoals onder meer blijkt uit het voorwoord van Wouter Beke bij het Handboek Kwartiermaken van Peter Dierinck.

Zie ook onderstaande citaat uit “Verslag vergadering Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding, dinsdag 7 juli 2020”

“Een laatste proefproject dat ik nog wil vermelden, is het project Kwartiermaken in de geestelijke gezondheidszorg, omdat ook in dit project de verschillende deelaspecten van de vermaatschappelijking van de zorg en van de buurtgerichte zorg duidelijk naar boven komen. Via deze methodiek wil men de samenleving gastvrij maken voor mensen met een specifieke kwetsbaarheid. Nu richt hulpverlening zich voornamelijk op personen zelf. Men focust op sterktes van de persoon, het herstellen van het functioneren, het vergroten van vaardigheden en het aanpassingsvermogen, enzovoort, en men probeert een netwerk op te bouwen rond die persoon. Met de methodiek van Kwartiermaken vertrekt men echter vanuit een omgekeerde redenering: men wil inwerken op de samenleving en het lokale weefsel om meer gastvrije plekken en verbindingen te creëren voor personen met een psychische kwetsbaarheid, vanuit de filosofie dat ook de samenleving zich moet aanpassen aan kwetsbare mensen en daar ruimte voor moet maken. Herstelgerichte zorg vanuit een voorziening in de geestelijke gezondheidszorg en Kwartiermaken zijn complementair aan elkaar. Ze hebben als doel een plek voor het individu in de samenleving te vinden waar ook de kwetsbaarheid mag bestaan. Er gebeurt een wederzijdse inspanning om zo'n plek voor elke burger in een lokale samenleving te vinden. Dit wordt uitgetest in Maasmechelen, Oostende, Aalst, Brugge en Gent.” (Wouter Beke)

(https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1409942/verslag/1412554?utm_source=chatgpt.com)

(3) uit website van departement zorg

<https://www.zorgenvoormorgen.be/zorgzamebuurten/bridging>

(4) uit website departement zorg <https://www.departementzorg.be/nl/analyse-en-plan>

(op deze pagina's vind je een aantal verwijzingen naar tips en manieren om een buurtanalyse op te zetten)

(5) "welk aanbod van ruimtes (leslokalen, crearuimte, parkeergelegenheid, sportinfrastructuur, ...) ingezet kan worden voor dubbel gebruik, zowel door gebruikers van het huis als door buurtbewoners en wat hiervan de impact is, niet enkel op het beheer van die ruimtes maar vooral op de locatie ervan en de visuele aanwezigheid ervan in het stedelijk beeld. Dat dubbel gebruik kan zowel passief als actief zijn: ruimtes kunnen door de buurtbewoners gebruikt worden wanneer deze niet in gebruik zijn door bewoners van het loopplankhuis OF buurtbewoners en bewoners van het loopplankhuis maken in de optiek van re-integratie gelijktijdig gebruik van bv. crea-ruimte of sportinfrastructuur. In de visie van een loopplankhuis voor maximaal tien bewoners, kan de haalbaarheid van bijvoorbeeld een interne of externe sportruimte (basketbal, volleybal, ...) voor gedetineerden en hun begeleiders naar inzetbaarheid in de onmiddellijke buurt voor buurtbewoners meer realistisch worden. Deze opvatting rond meervoudig gebruik van ruimtes kadert in een visie omtrent duurzaamheid" (uit https://www.dehuizen.be/media/aanbevelingsnota-loopplankhuizen_03102019_web.pdf p.21)

(6) Peter Dierinck, Hoopverlenen, Witsand, 2017, p. 105-112

(7) Ager, E.E., Hewlett, M.M., Augustine, D. *et al.* Homelessness Following Jail Exit Among Previously Housed Individuals. *J Urban Health* 102, 977-988 (2025).

<https://doi.org/10.1007/s11524-025-01016-4>

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11524-025-01016-4>

(8) uit website Greyston Bakery https://shop.greyston.org/pages/open-hiring-jobs?_pos=1&_sid=f685e0a57&_ss=r

(9) uit website 12work <https://www.12work.info/>

(10) uit website Enchanté vzw <https://enchantevzw.be/nl/>

Bijlage 1.

Het kwartiermaken op de vier niveaus kan praktisch worden ingevuld vanuit de teksten rond De Huizen aan de hand van deze voorgestelde functies:

De overheid en de lokale besturen. Dit gaat over de manier waarop een detentiehuis wordt geïnstalleerd. Een lokaal bestuur wordt warm gemaakt om een detentiehuis te ontvangen. En in tweede instantie wordt er samen gezeten met de burgers uit de buurt van het toekomstig detentiehuis.

Directeur (kwartiermaken in de detentiestreek) mee helpen uitbouwen en ondersteunen van drempelverlagende projecten wat betreft woonst, werk, vrije tijd en vorming/opleiding in de detentiestreek voor mensen die gestigmatiseerd of uitgesloten worden.

Huisbegeleider (kwartiermaken: het detentiehuis in de wijk) aanspreekpunt voor de buurt? Zich inpassen of zelf organiseren van een buurtoverleg? Huisbegeleider is niet alleen zorgend voor het leefklimaat in het huis maar ook voor leefklimaat in de buurt.

Individueel planbegeleider (kwartiermakend begeleiden: het oplossingsplan, samen met de uit de samenleving gecontracteerde begeleider).

Bijlage 2.

Verschillende methodieken om projectmatig te werken aan inclusie tussen wijk/gemeente/stad en het detentiehuis.

Photovoice is een participatieve onderzoeksmethode waarbij mensen zelf foto's maken om hun ervaringen, perspectieven of leefwereld te laten zien en bespreekbaar te maken. Het combineert visuele representatie met verhalen en dialogen om sociale kwesties, behoeften of problemen te onderzoeken en bewustzijn te creëren.

In een detentiehuis zouden gedetineerden foto's kunnen maken van hun dagelijkse leven of uitdagingen, en deze foto's bespreken in groepssessies. Zo krijgen zij een stem in hoe hun leefomgeving verbeterd kan worden en kunnen begeleiders beter begrijpen wat belangrijk is voor de bewoners. Dit zorgt voor een beter samenleven binnen het huis. Photovoice wordt echter pas kwartiermakend als mensen die gedetineerd zijn dit gebruiken om meer empathie te bekomen bij anderen bvb buurtbewoners.

Een levende bibliotheek is een interactief programma of evenement waarbij mensen ("boeken") hun persoonlijke verhalen delen door een gesprek aan te gaan met lezers (bezoekers). Het doel is om vooroordelen, stereotypen en discriminatie te doorbreken door directe, persoonlijke ontmoetingen.

Belangrijke kenmerken:

Mensen als boeken: In plaats van fysieke boeken zijn de "boeken" mensen met specifieke ervaringen, achtergronden of identiteiten.

Dialogoog centraal: Bezoekers "lenen" een persoon voor een gesprek en kunnen vragen stellen over diens ervaringen.

Empathie en bewustwording: Door persoonlijke verhalen te horen, ontwikkelen bezoekers begrip en respect voor andere perspectieven.

Vooroordelen doorbreken: Het doel is vaak maatschappelijke verandering door het verminderen van stereotypen en stigma.

Een gedetineerde of voormalig gedetineerde kan deelnemen als "boek" en vertellen over zijn of haar leven en ervaringen met detentie. Bezoekers kunnen vragen stellen en leren zo de persoon achter het label kennen.

Een gedichtenparcours:

Een kwartiermakend gedichtenparcours is een route langs verschillende plekken, zowel binnen als buiten een detentiehuis, waar gedichten van bewoners worden getoond om poëzie te beleven en de samenleving te verbinden met de leefwereld van de gedetineerden.

In een detentiehuis wordt een gedichtenparcours opgezet waarbij gedetineerden hun eigen gedichten schrijven en selecteren. In plaats van dat de gedichten alleen binnen zichtbaar zijn, worden ze ook buiten het detentiehuis gepresenteerd, bijvoorbeeld op ramen, hekken of in de buurt van het gebouw.

Doel: De gedichten bereiken de buurt en het bredere publiek, waardoor verbinding ontstaat tussen de detentieomgeving en de samenleving.

Effect: Bezoekers en omwonenden kunnen de gedichten lezen, reflecteren en misschien gesprekken aangaan over thema's zoals vrijheid, herstel, identiteit of sociale verbinding.

Participatie: Dit maakt de gedichten van de gedetineerden zichtbaar en betekenisvol voor de samenleving, en geeft hen een stem buiten de muren van het detentiehuis.

Buddywerking:

Burgers worden warm gemaakt om met gedetineerden op stap te gaan. De vrijwilliger biedt een luisterend oor en helpt bij een aantal praktische zaken (bijvoorbeeld rond administratie, zoeken van een woning...). De vrijwilliger gaat soms mee naar afspraken om op die manier de drempel te verlagen.